

Monitorowanie usług publicznych w miastach
Analiza porównawcza

Pomoc społeczna
w roku 2000

Zbigniew Woźniak
Instytut Socjologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

1. Wprowadzenie

Każda społeczność wypracowuje właściwe dla siebie systemy wsparcia uruchamiane w wypadku pojawienia się problemów społecznych lub wówczas, gdy jednostka bądź grupa znajdzie się w trudnej sytuacji życiowej, której przezwycięzenie wykracza poza ich własne środki, możliwości i uprawnienia. Współcześnie celowi temu służy funkcjonujący w ramach polityki społecznej system zabezpieczenia społecznego¹, obejmujący całokształt środków i działań instytucji publicznych, za pomocą których społeczeństwo stara się chronić swych obywateli przed niezawinionym przez nich deficytem lub niedostatkiem, przed groźbą utraty możliwości zaspokojenia podstawowych, społecznie uznanych za ważne, potrzeb.

Tym, co *domyka* system zabezpieczenia społecznego i jest adresowane do kręgu osób/grup narażonych na szczególne ryzyko² znalezienia się poniżej progu bezpieczeństwa socjalnego³ jest *pomoc społeczna*⁴ obejmująca działania doraźne, programy ratunkowe, wspomagające lub asekurujące sektora publicznego i innych podmiotów polityki społecznej oraz elementów systemu wsparcia społecznego.

Określanie sposobu wydawania publicznych pieniędzy, tak by efektywnie zaspokajać potrzeby jednostek i grup i/lub rozwiązywać problemy społeczne, stanowi domenę polityki społecznej, która definiuje równocześnie kategorie korzystających z systemu wsparcia społecznego (beneficjentów) oraz formułuje zasady współuczestnictwa odbiorców świadczeń i usług socjalnych w rozwiązywaniu własnych problemów (zakres i forma partycypacji). Na władzy publicznej spoczywa zatem obowiązek:

1. tworzenia warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej (infrastruktura, uprawnienia, metody, środki i narzędzia),
2. diagnoza, analiza i ocena stanów wymagających wsparcia społecznego,

---

¹ Zabezpieczenie społeczne obejmuje różne rodzaje świadczeń w przypadku pojawienia się typowych zdarzeń losowych (ryzyk socjalnych) – w tym m.in. w ramach ubezpieczenia społecznego, świadczenia o charakterze zaopatrzeniowym, świadczenia zdrowotne, rehabilitację osób niepełnosprawnych, pomoc społeczną, pomoc stypendialną itp.

² Art. 3 ustawy o pomocy społecznej stanowi, iż wsparcia ze środków publicznych udziela się z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych), alkoholizmu i narkomanii, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, klęski żywiołowej lub ekologicznej (Dz.U 98, nr 64, poz. 414 – tekst: ost. zm. 2000.02.23).

³ Pod pojęciem bezpieczeństwa socjalnego należy rozumieć przede wszystkim możliwość i gwarancje zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych jednostki lub grupy społecznej. Współczynnik bezpieczeństwa socjalnego stanowi wypadkową zasobów – ludzkich, materialnych, strukturalnych, organizacyjnych i funkcjonalnych – jakimi konkretny system społeczny dysponuje, a także zdolności adaptacyjnych i potencjału leżącego poza jednostką i podsystemem rodzinnym w postaci zasięgu oraz sieci powiązań społecznych, zaplecza instytucjonalnego, systemu zabezpieczeń społecznych i innych form wsparcia społecznego.

⁴ Zgodnie z zapisami ustawy pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia (art. 1.1 – Dz.U 98, nr 64, poz. 414 – tekst: ost. zm. 2000.02.23).

3. dostarczanie świadczeń i usług gwarantowanych mieszkańcom przez ustawy,
4. pobudzania aktywności społecznej w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb jednostek i rodzin.

Ciążar działalności związanej z realizowaniem polityki społecznej – w tym także pomocy społecznej – przenosi się zgodnie z zasadą pomocniczości⁵ na samorząd terytorialny różnych szczebli, organizacje społeczne i sektor prywatny oraz na podstawowe grupy społeczne (rodzina, sąsiedztwo itp.). Podział kompetencji i obowiązków w realizacji zadań pomocy społecznej pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i administracją rządową następuje na drodze ustawowej.

Tym co uruchamia zasoby społeczności na rzecz zaspokojenia potrzeb i wywołania zmian służących poprawie skuteczności działania w sytuacjach problemowych (kryzysowych), grożących niewydolnością i/lub bezradnością osób i grup z kręgu ryzyka socjalnego, powinna być *praca socjalna*, czyli działalność zawodowa służąca identyfikacji, minimalizowaniu lub usuwaniu *nierównowagi* socjoekonomicznej między jednostką a jej społecznym otoczeniem oraz dostarczeniu narzędzi służących odzyskaniu/wzmacnianiu potencjału jednostek, grup i społeczności.

Wykorzystanie istniejącego (i zawsze ograniczonego) potencjału instytucji, organizacji, sieci świadczeń i usług oraz podejmowanie racjonalnych i adekwatnych do potrzeb decyzji, wymaga dysponowania przez decydentów odpowiednią, zobiektywizowaną oraz szybko dostępną w danym momencie informacją. Władze miejskie muszą zatem dysponować systemem informacyjno-diagnostycznym, poszerzającym *sieć sygnałową* umożliwiającą pełniejsze rozpoznanie potrzeb, właściwe adresowanie pomocy, kontrolę nad wykorzystaniem zasobów i modyfikowanie (poszerzanie) wachlarza świadczeń i usług w sektorze socjalnym. Celowi temu służy **System Analiz Samorządowych** (SAS), pomysły jako pakiet narzędzi diagnostyczno-analitycznych⁶ umożliwiający okresowe opracowywanie ekspertyz wspierających planowanie społeczne i decyzje na poziomie krajowym oraz lokalnym. SAS to próba i zarazem szansa dotarcia do decydentów i administracji publicznej z wieloma łatwo dostępnymi, przetworzonymi (prezentacje graficzne i tabelaryczne na stronach internetowych Związku Miast Polskich) zinterpretowanymi informacjami do wszystkich, od których zależy kształt lokalnej polityki społecznej.

Wykorzystane w prezentowanym opracowaniu materiały opierają się na analizie porównawczej 87 wskaźników pochodzących z aktualnej bazy danych SAS dla roku 2000, informujących o infrastrukturze oraz realizowanych zadaniach pomocy społecznej i obejmujących (zob. aneks, tab. I):

I. Podstawowe kategorie wysokiego ryzyka socjalnego (7 wskaźników).

⁵ Zasada pomocniczości (subsydiarności) oznacza, iż:

1. każda instytucja/grupa winna pospieszyć z pomocą innej, nie potrafiącej lub nie mogącej samodzielnie wypełnić swego zadania,
2. pomoc winna być tak świadczona, by wzmacniać potencjał i autonomię biorcy,
3. świadczenie pomocy służyć ma samopomocy, co oznacza, iż:
  - nie odbiera się ludziom możliwości robienia tego, co leży w granicach ich możliwości,
  - wsparcie pojawia się wtedy, gdy człowiek nie może sam sobie pomóc,
  - pomoc jest wycofywana wówczas, gdy jest osiągnięta samodzielność podmiotu.

Zasada pomocniczości zobowiązuje zarówno do działania, jak i do samoograniczenia się.

⁶ Pomiarzy obejmują takie dziedziny życia zbiorowego jak: kultura, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, oświata, transport.

II. Zasoby miejskiego systemu pomocy społecznej:

- A. potencjał kadrowy (4 wskaźniki),
- B. potencjał organizacyjny – nasycenie instytucjami świadczącymi usługi na rzecz osób z grup wysokiego ryzyka socjalnego (7 wskaźników),
- C. potencjał finansowy – budżet pomocy społecznej:
  1. pomoc społeczna w budżecie miasta (8 wskaźników),
  2. struktura wydatków w pomocy społecznej (8 wskaźników).

III. Klienci pomocy społecznej – uzyskane świadczenia i usługi w ramach zadań własnych i zleconych (11 wskaźników).

IV. Nakłady na świadczenia i usługi w pomocy społecznej:

- A. wydatki na poszczególne formy świadczeń w ramach zadań własnych (8 wskaźników),
- B. nakłady na świadczenia i usługi w placówkach stacjonarnych (zakładowych) pomocy społecznej (9 wskaźników),
- C. nakłady na świadczenia i usługi w środowisku beneficjentów pomocy społecznej (8 wskaźników),
- D. nakłady na zasiłki (17 wskaźników).

Uzupełnienie stanowią dane demograficzne oraz informacje o budżetach dla miast biorących udział w badaniu pochodzące z GUS-owskiego Banku Danych Regionalnych dla gmin z roku 2000.

2. Grupy wysokiego ryzyka socjalnego w badanych miastach

W badaniu wzięło udział 47 miast członkowskich Związku Miast Polskich⁷ zamieszkałych przez 5,3 mln osób, co stanowiło 13,9% ogółu mieszkańców Polski i 22,2% ogółu mieszkańców miast w roku 2000. W próbie badawczej znalazły się miasta o następującej liczbie mieszkańców:

- do 25 tys. – 19,1% mieszkańców badanych miast
- od 25 do 50 tys. – 21,3%
- od 50 do 100 tys. – 23,4%
- od 100 do 200 tys. – 21,3%
- od 200 do 300 tys. – 6,4%
- 300 tys. i więcej – 8,5% .

Dwie trzecie miast cechuje zaawansowany proces starzenia się populacji – **im większy ośrodek miejski, tym wyższe współczynniki udziału ludności w wieku poprodukcyjnym** w ogólnej liczbie mieszkańców (średnia: 13,6%, w aglomeracjach: 16,2%).

⁷ Miasta biorące udział w badaniu: Andrychów, Będzin, Biała Podlaska, Brusy, Bytom, Bytów, Chojnice, Chorzów, Ciechanów, Dąbrowa Górnicza, Gdańsk, Gdynia, Gorzów Wlkp., Grudziądz, Inowrocław, Jastrzębie Zdrój, Jaworzno, Kalisz, Katowice, Kępno, Kolno, Konin, Koszalin, Legnica, Lubartów, Lubawa, Międzyrzec Podlaski, Myszków, Nowa Ruda, Oleśnica, Opole, Polkowice, Połaniec, Poznań, Radomsko, Ruda Śląska, Siedlce, Skarżysko-Kamienna, Sosnowiec, Starogard Gdański, Strzegom, Świdnica, Wejherowo, Węgrów, Wrocław, Zgierz, Żyrardów.

Wśród miast najstarszych demograficznie znajdowały się: Wrocław, Nowa Ruda, Skarżysko-Kamienna i Poznań, zaś w gronie ośrodków miejskich o *młodej* strukturze demograficznej znajdowały się Polkowice, Jastrzębie Zdrój, Połaniec, Lubartów i Kolno (zob. aneks, tab. II).

W największych i dużych miastach odnotowano (zob. aneks, tab. II) **większą liczbę**:

- **samotnie żyjących osób starszych** – Katowice: 15,8 na 1000 mieszkańców, Wrocław: 10,4 (średnia dla wszystkich miast: 6,5),
- **ludzi bezdomnych** – szacunki ekspertów pozwalają określić średnią dla wszystkich miast na poziomie 0,9 bezdomnych na 1000 mieszkańców, zaś w miastach powyżej 300 tys. mieszkańców wskaźnik ten wynosi 2,8 (w kolejności: Poznań, Wrocław, Koszalin, Katowice i Gorzów).

Analiza danych SAS pozwala stwierdzić, iż **im mniejsze miasto, tym** (zob. tab. 1):

- **większe rozmiary bezrobocia** – najwięcej osób bez pracy odnotowano w Miastku, Brusach, Strzegomiu, Bytowie i Nowej Rudzie (średnia: 11,7%;),
- **więcej osób żyje poniżej minimum egzystencji** – najwięcej w Białej Podlaskiej, Bytowie, Andrychowie, Białymstoku i Oleśnicy (średnia: 8,0%),
- **częstsze przypadki przemocy w rodzinie** połączone z interwencją policji – częściej rejestrowane w Białej Podlaskiej, Kolnie, Dąbrowie Górniczej (średnia – 2,5 na 1000 mieszkańców).

Tabela 1. Kategorie wysokiego ryzyka socjalnego w badanych miastach

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w tys.						Wskaźnik dla wszystkich miast
	do 25	25–50	50–100	100–200	200–300	ponad 300	
Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym [%]	10,7	12,9	13,5	13,4	14,7	16,2	13,6
Poziom bezrobocia [%]	16,8	11,8	13,0	9,7	8,9	5,8	11,7
Odsetek mieszkańców żyjących poniżej minimum egzystencji [%]	8,1	9,6	8,1	7,9	8,9	6,0	8,0
Liczba samotnych seniorów na 1000 mieszkańców	5,8	8,9	6,8	5,2	2,6	9,9	6,5
Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi na 1000 mieszkańców	3,4	1,3	5,1	2,2	2,6	4,7	3,3
Liczba interwencji policji w sprawach zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie na 1000 mieszkańców	3,6	1,2	3,3	2,8	1,0	1,5	2,5
Liczba bezdomnych na 1000 mieszkańców – wg szacunku ekspertów	0,4	0,5	0,6	1,2	1,1	2,8	0,9

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi jest większa w miastach największych, lecz wysokie współczynniki tego zjawiska rejestrowano także w miastach średniej wielkości oraz w ośrodkach najmniejszych (Jaworzno, Lubawa, Legnica, Ino-

wrocław). Z uwagi na trudności w dostępie do jednolicie prowadzonych danych statystycznych oraz sposób odnotowywania osób z zaburzeniami psychicznymi, wskaźnik ten należy traktować jako co najwyżej przybliżenie omawianego zjawiska.

Dla celów porównawczych zastosowano procedurę rangowania służącą wyłonieniu miast-liderów i miast o najgorszych pozycjach w obrębie poszczególnych grup wskaźników – miejscom od pierwszego do piątego przyznawano odpowiednio:

- od +5 punktów do +1 punktu dla miast zajmujących pozycje najwyższe: od pierwszej do piątej,
- od -5 punktów do -1 punktu dla miast zajmujących pięć ostatnich pozycji dla poszczególnych pomiarów.

Bilans punktów dodatnich i ujemnych uzyskanych dla poszczególnych pozycji mierzonej cechy⁸ sytuował określone miasto na liście liderów, bądź w gronie ośrodków miejskich o najgorszym wyniku sumarycznym poszczególnych pomiarów (zob. tab. 2).

Tabela 2. Ranking miast z uwagi na grupy ryzyka socjalnego (bilans punktowy dla 7 wskaźników – w nawiasach suma punktów na skalach cząstkowych)

Miasta o potencjalnie najmniejszym obszarze zagrożeń wymagających wsparcia	Miasta o potencjalnie największym obszarze zagrożeń wymagających wsparcia
1. Węgrów [11 punktów]	1. Wrocław [-10]
2. Połaniec [11]*	2. Biała Podlaska [-7]
3. Strzegom [7]	3. Miastko [-5]
4. Gdańsk [7]	4. Nowa Ruda [-4]
5. Polkowice, Bytom [5]	5. Lubawa, Katowice, Kolno, Poznań [-3]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

* o pozycji końcowej decydowała liczba korzystniejszych miejsc na poszczególnych podskalach.

Wniosek: Duże miasta stają wobec problemów wywołanych starzeniem się populacji i bezdomnością, mniejsze ośrodki miejskie muszą zmierzyć się z kwestiami związanymi z bezrobociem i ubóstwem.

3. Zasoby miejskiego systemu pomocy społecznej

3.1. Potencjał kadrowy

Zgodnie z przyjętymi przez resort pracy standardami 1 pracownik socjalny powinien przypadać na 2000–2500 mieszkańców. Ten ministerialny wskaźnik kadrowy w pomocy społecznej utrzymują tylko miasta małe, pozostałe zaś przekraczają przyjęte normy zatrudnienia w tym sektorze (zob. tab. 3).

⁸ Np. dla wskaźnika **kadra w pomocy społecznej** – sumujemy miejsca określonego miasta z uwagi na takie cechy, jak: liczba pracowników socjalnych na 10 tys. mieszkańców: 1. miejsce – 5 punktów; liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego: 43. miejsce – 1 pkt.; liczba osób świadczących usługi opiekuńcze: 2. miejsce – 4 pkt.; liczba organizacji pozarządowych w sektorze socjalnym: 45. miejsce – 3 pkt.; Ostateczny BILANS punktowy = +5 pkt.

Tabela 3. Kadra w pomocy społecznej

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w tys.						Ogółem
	do 25	25–50	50–100	100–200	200–300	ponad 300	
Liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego	2 216	2 676	2 697	2 852	3 175	3 093	2 698
Liczba pracowników socjalnych na 10 tys. mieszkańców	4,8	4,0	4,2	3,6	3,2	3,3	4,0
Liczba osób świadczących usługi opiekuńcze na 10 tys. mieszkańców	9,4	10,0	9,8	6,8	3,1	5,8	8,5
Liczba organizacji pozarządowych działających w sektorze socjalnym na 10 tys. mieszkańców	3,5	4,5	2,5	2,4	2,3	7,9	3,6

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Najbardziej niekorzystne wskaźniki potencjału kadrowego w sektorze publicznym pomocy społecznej odnotowano dla (zob. aneks, tab. III, ryc. 1):

- Białej Podlaskiej (4 895 osób na 1 pracownika socjalnego),
- Opola (4 619),
- Świdnicy (3 818),
- Poznania (3 789),
- Gdyni (3 546 osób).

W najlepszej sytuacji kadrowej (zob. aneks, tab. III), znajdowały się takie miasta jak:

- Kolno (1 245 osób na 1 pracownika socjalnego),
- Radomsko (1 410),
- Skarżysko-Kamienna (1 515),
- Chojnice (1 617),
- Lubartów (1 831 osób).

Mimo zaawansowanego procesu starzenia się populacji, większe miasta dysponują mniejszą liczbą osób świadczących usługi opiekuńcze, niż młodsze demograficznie małe i średnie ośrodki miejskie – dotyczy to zwłaszcza Chorzowa, Gdyni i Poznania (Opole, Gdańsk, Bytom nie udostępniły danych), zob. rycina 2.

Publiczny sektor pomocy społecznej w największych polskich miastach może natomiast liczyć na znaczące ilościowo i jakościowo świadczenia oraz usługi oferowane przez organizacje pozarządowe (Katowice, Opole, Gdańsk, Gdynia, Poznań). Na pomoc sektora obywatelskiego mogą także częściej liczyć mieszkańcy miast od 25–50 tys. mieszkańców.

Wniosek: Im mniejsze miasto, tym lepsze nasycenie publicznego sektora pomocy społecznej w zawodową kadrę socjalną oraz więcej ludzi świadczących usługi opiekuńcze (zob. tab. 4).

Tabela 4. Ranking miast z uwagi na potencjał kadrowy pomocy społecznej (bilans punktowy dla 4 wskaźników)

Liderzy (pozycje od 1–5)	Miasta zajmujące ostatnie miejsca w rankingu
1. Kępno [5]	1. Biała Podlaska [-15]
2. Polkowice [5]	2. Koszalin [-5]
3. Kolno [5]	3. Opole [-5]
4. Katowice [4]	4. Poznań, Strzegom, Żyrardów [-4]
5. Nowa Ruda, Radomsko [4]	5. Świdnica, Bytom, Połaniec [-3]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

3.2. Potencjał organizacyjny – nasycenie instytucjami świadczącymi usługi na rzecz osób z grup wysokiego ryzyka socjalnego

Z analizy zebranego w ramach SAS materiału wynika, że (zob. tab. 5):

1. w miastach członkowskich ZMP występuje niedobór miejsc w schroniskach dla bezdomnych (zwłaszcza w metropoliach),
2. miasta charakteryzuje niedobór miejsc w placówkach opieki całodobowej (poza miastami największymi),
3. większą dostępnością placówek dziennego pobytu cechują się niewielkie ośrodki miejskie.

Największy niedobór miejsc w domach pomocy społecznej rejestrowano w Jastrzębiu Zdroju, Sosnowcu, Legnicy, Dąbrowie Górniczej i Wrocławiu.

Tabela 5. Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej w miastach

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w tys.						Ogółem
	do 25	25–50	50–100	100–200	200–300	ponad 300	
Liczba miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	-	-	10,0	25,0	10,4	49,9	17,6
Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia na 10 tys. mieszkańców	32,3	18,4	10,7	12,0	9,4	21,5	14,5
Liczba miejsc w domach dziennego pobytu dla seniorów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	36,5	9,0	7,2	7,7	4,5	9,0	10,0
Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	18,1	6,7	6,6	5,1	2,2	2,0	6,7
Liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 10 tys. mieszkańców	16,8	8,5	4,1	3,4	1,8	0,7	4,9
Wielkość popytu na miejsca w domach pomocy społecznej w stosunku do ich podaży [%]	-	-	116,8	128,6	129,3	101,0	121,0
Miejsca w schroniskach i noclegowniach w stosunku do liczby bezdomnych [%]	-	60,2	79,2	56,8	38,7	34,5	57,1

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Jeśli przyjąć ekspercki szacunek liczby bezdomnych za trafny, to można uznać, iż największą lukę między liczbą bezdomnych a miejscami w schroniskach i noclegowniach odnotowują: Ruda Śląska, Koszalin, Sosnowiec, Gorzów Wlkp., Poznań, Gdynia i Katowice (zob. aneks, tab. V, ryc. 3).

Wnioski

- Im większe miasto, tym większy popyt na miejsca w placówkach pomocy i opieki stacjonarnej.
- Im mniejszy ośrodek miejski, tym więcej miejsc w placówkach otwartych, świadczących pomoc środowiskową (zwłaszcza w warsztatach terapii zajęciowej i placówkach dla osób z zaburzeniami psychicznymi), zob. tabela 6.

Tabela 6. Ranking miast z uwagi na zasoby instytucjonalne pomocy społecznej (bilans punktowy dla 7 wskaźników)

Liderzy (pozycje od 1–5)	Miasta zajmujące ostatnie miejsca w rankingu
1. Lubawa [10]	1. Gdańsk [-11]
2. Chorzów [8]	2. Wrocław [-9]
3. Opole [8]	3. Katowice [-6]
4. Kępno [7]	4. Żyrardów [-6]
5. Grudziądz [7]	5. Bytom, Poznań, Dąbrowa Górnicza [-5]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

3.3. Potencjał finansowy – budżet pomocy społecznej

Ustawa o pomocy społecznej rozróżnia dwa rodzaje zadań w pomocy społecznej – *zadania własne* finansowane z budżetu gminy i *zadania zlecone* finansowane ze środków budżetowych przekazywanych przez agendy rządowe.

Z danych SAS wynika, że blisko dwie trzecie zadań pomocy społecznej to zadania zlecone (61,6%), zaś im mniejszy ośrodek miejski, tym więcej realizowanych jest tam zadań zleconych. Zadania własne miast stanowią 15,1% budżetu pomocy społecznej (zob. tab. 7, ryc. 4).

Tabela 7. Zadania własne i zlecone w budżecie pomocy społecznej w miastach

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w tys.						Ogółem
	do 25	25–50	50–100	100–200	200–300	ponad 300	
Zadania własne gminy [%]	32,8	34,6	38,8	41,8	42,8	47,8	38,4
Zadania zlecone [%]	67,2	65,4	61,2	58,2	57,2	52,2	61,6
Udział wydatków na zadania własne w wydatkach na pomoc społeczną [%]	17,7	16,3	15,2	13,1	11,2	14,5	15,1
Wartość świadczeń w ramach zadań własnych na 1 mieszkańca [zł]	24	23	26	27	21	21	24
Wartość świadczeń w ramach zadań zleconych na 1 mieszkańca [zł]	46	42	41	38	29	23	39

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Wśród miast realizujących zdecydowanie **większą część zadań pomocy w ramach zadań zleconych** znajdują się: Brusy (79,5%), Połaniec (79,5%), Myszków (79,1%), Ciechanów (76,8%), Strzegom (74,9%). Z kolei **zadania własne stanowią większość zadań pomocy społecznej** w takich miastach, jak: Poznań (60,3%), Jastrzębie Zdrój (53,9%), Sosnowiec (50,8%), Konin (50,1%).

Wydatki miast na pomoc społeczną stanowią mniej więcej dziesiątą część ich budżetów (170 zł na 1 mieszkańca) – najmniej wydatkują na pomoc społeczną miasta największe (6,9%), przy czym kwotowo najmniej przeznaczają na wsparcie społeczne ośrodki najmniejsze (zob. tab. 8, ryc. 5).

Tabela 8. Budżet pomocy społecznej w miastach

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w tys.						Ogółem
	do 25	25–50	50–100	100–200	200–300	ponad 300	
Wydatki z budżetu miasta na 1 mieszkańca <i>budżet ogółem</i> [zł]	1 235	1 436	1 569	1 933	1 811	2 092	1 583
Wydatki na pomoc społeczną na 1 mieszkańca [zł]	137	145	178	219	188	149	170
Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach budżetu miasta <i>ogółem</i> [%]	10,9	10,7	12,5	11,5	10,4	6,9	10,7
Wydatki na wsparcie działań organizacji pozarządowych w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%]	0,004	0,55	1,7	0,6	0,5	3,3	0,97

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Należy także zasygnalizować niewielkie wsparcie organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej ze środków publicznych – nakłady na ten cel nie przekraczają 1,0% budżetu pomocy społecznej badanych miast, co kwotowo przekłada się na 1,65 zł na jednego mieszkańca (śladowe wsparcie w miastach bardzo małych, największe w ośrodkach metropolitalnych – 3,3%).

Im większe miasto, tym większe są wydatki na pomoc społeczną na mieszkańca z ogólnego budżetu miasta (zob. ryc. 6), jednakże ogólne nakłady budżetowe w poszczególnych miastach (poza Opolem) nie pozostają w związku przyczynowym z wydatkami na pomoc społeczną, a zwłaszcza z rozmiarami ryzyka socjalnego w poszczególnych miastach (zob. tab. 9).

Z analizy danych dostępnych w materiałach SAS wynika, że największy udział w budżecie pomocy społecznej w miastach mają wydatki na zasiłki i pomoc w naturze, dodatki mieszkaniowe, na funkcjonowanie domów pomocy społecznej oraz terenowych ośrodków pomocy społecznej.

Znacznie mniejszy udział w budżetach pomocy społecznej mają wydatki z tytułu wypłacania zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych, a także kosztów usług opiekuńczych, funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych i wspierania rodzin zastępczych (zob. tab. 10).

Dane z tabeli 10 pozwalają stwierdzić, że im mniejsze miasto, tym większy udział wydatków w budżecie pomocy społecznej na:

Tabela 9. Wydatki budżetowe miast na 1 mieszkańca (ogółem i na potrzeby pomocy społecznej – w nawiasach kwoty)

Liderzy		Ostatnie miejsca w rankingu	
Wydatki z budżetu ogółem na 1 mieszkańca [w zł]	Wydatki z budżetu na pomoc społeczną na 1 mieszkańca [w zł]	Wydatki z budżetu ogółem na 1 mieszkańca [w zł]	Wydatki z budżetu na pomoc społeczną na 1 mieszkańca [w zł]
1. Polkowice [4344]	1. Legnica [303]	1. Andrychów [1011]	1. Myszków [69]
2. Wrocław [2549]	2. Chorzów [274]	2. Lubartów [1109]	2. Będzin [77]
3. Opole [2393]	3. Konin [271]	3. Skarżysko-Kam. [1111]	3. Andrychów [80]
4. Siedlce [2232]	4. Gorzów Wlkp [269]	4. Międzyrzec Pod. [1120]	4. Brusy [107]
5. Słupsk [2199]	5. Opole [262]	5. Zgierz [1134]	5. Jastrzębie Zdrój [111]
Miasta o potencjalnie największym obszarze zagrożeń wymagających wsparcia:			
1. Wrocław, 2. Biała Podlaska, 3. Miastko, 4. Nowa Ruda, 5. Lubawa, Katowice, Kolno, Poznań			

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

Tabela 10. Budżet pomocy społecznej w miastach – struktura wydatków

Wyszczególnienie	Wielkość miasta – liczba mieszkańców w tys.						Ogółem w badanych miastach	Kwota na 1 mieszkańca w zł
	do 25	25–50	50–100	100–200	200–300	ponad 300		
	% budżetu pomocy społecznej							
Zasiłki i pomoc w naturze w wydatkach na pomoc społeczną	44,8	37,8	37,3	24,3	22,4	25,3	34,1	54
Dodatki mieszkaniowe w wydatkach na pomoc społeczną	21,1	29,3	20,6	18,5	25,7	12,1	21,1	38
Wydatki na terenowe ośrodki pomocy społecznej w budżecie pomocy społecznej	19,6	17,6	15,7	17,6	11,1	12,9	16,7	27
Wydatki na domy pomocy społecznej w budżecie pomocy społecznej	-	6,1	15,9	17,6	16,3	18,4	16,7	35
Wsparcie rodzin zastępczych w wydatkach na pomoc społeczną	-	10,4	7,8	5,6	5,6	7,1	6,6	12
Placówki opiekuńczo-wychowawcze i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze w wydatkach na pomoc społeczną	-	17,0	6,4	4,6	4,7	9,5	6,4	13
Udział wydatków na usługi opiekuńcze w wydatkach na pomoc społeczną	5,4	4,8	6,1	3,0	3,5	5,5	4,8	8
Zasiłki rodzinne, pielęgnacyjne i wychowawcze w wydatkach na pomoc społeczną	1,9	2,0	1,8	1,3	1,7	1,7	1,8	3

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

1. zasilki i pomoc w naturze (*największy procentowy udział w wydatkach pomocy społecznej w Brusach, Lubartowie, Myszkowie, Świdnicy i Będzinie*),
2. funkcjonowanie terenowych ośrodków pomocy społecznej (*największy procentowy udział w wydatkach pomocy społecznej w Opolu, Andrychowie, Kępnie, Będzinie, Lubartowie*),
3. działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych (*największy procentowy udział w wydatkach pomocy społecznej w Polkowicach, Gdańsku, Gorzowie Wlkp., Siedlcach, Legnicy*),
4. usługi opiekuńcze (*największy procentowy udział w wydatkach pomocy społecznej w Lubawie, Chojnicach, Inowrocławiu, Radomsku, Myszkowie*),
5. wsparcie rodzin zastępczych (*największy procentowy udział w wydatkach pomocy społecznej w Zgierzu, Polkowicach, Jastrzębiu Zdroju, Siedlcach, Białej Podlaskiej*).

W miastach większych rośnie natomiast udział kosztów funkcjonowania placówek opieki całodobowej w budżecie pomocy społecznej - największy procentowy udział w wydatkach pomocy społecznej na ten cel odnotowano w Koninie, Grudziądzu, Chorzowie, Wrocławiu i Bytomiu.

Analizując relacje między nakładami z budżetu pomocy społecznej na poszczególne pozycje (zadania) i wydatkami na te cele w przeliczeniu na 1 mieszkańca, można stwierdzić, iż (zob. aneks, tab. V):

1. w miastach przeznaczających najmniej na poszczególne pozycje w wydatkach na pomoc społeczną oznacza to zarówno najmniejszy odsetek poszczególnych pozycji budżetu pomocy społecznej, jak i najmniejsze kwoty przypadające na jednego mieszkańca tychże miast – największa zgodność obu tych wskaźników zarejestrowano dla Żyrardowa, Węgrowa, Świdnicy, Wejherowa i Strzegomia,
2. wśród liderów w wydatkach z budżetu pomocy społecznej rzadko oznacza to równie wysokie nakłady ponoszone na jednego mieszkańca na poszczególne pozycje budżetu na cele socjalne – największą zgodność obu wskaźników rejestrowano w Polkowicach.

Podliczając punkty uzyskane na wszystkich podskalach mierzących strukturę i zasady budżetowe pomocy społecznej, możliwe było ustalenie liderów wśród badanych miast (zob. tab. 11).

Tabela 11. Ranking miast z uwagi na budżet pomocy społecznej (bilans punktowy dla 8 wskaźników)

Liderzy (pozycje od 1–5)	Miasta zajmujące ostatnie miejsca w rankingu
1. Wejherowo [17]	1. Żyrardów [-10]
2. Starogard Gdański [11]	2. Myszków [-7]
3. Legnica [9]	3. Połaniec [-7]
4. Grudziądz [7]	4. Gdańsk [-6]
5. Chorzów [6]	5. Opole, Zgierz, Poznań, Oleśnica [-5]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

Podsumowując ten fragment analizy, należy zauważyć:

- brak związku między nakładami na pomoc społeczną a zagrożeniami w sferze socjalnej oraz zasobnością miasta w ogóle,

- wśród miast o najniższych nakładach budżetowych na pomoc społeczną znalazły się w 2000 roku przede wszystkim ośrodki małe, natomiast duże miasta lokują się w środkowej części tabeli nakładów na pomoc społeczną, zaś liderów w tej dziedzinie odnajdujemy w gronie miast średniej wielkości.

4. Klienci świadczeń pomocy społecznej

Klienci pomocy społecznej sektora publicznego stanowili 6,5% ogółu mieszkańców badanych miast – w granicach średniej mieściły się takie miasta, jak: Inowrocław, Chojnice, Połaniec, Nowa Ruda. Najwięcej beneficjentów wsparcia społecznego ze środków publicznych odnotowano w:

- Lubawie – 16,1%,
- Bytowie – 15,7%,
- Gorzowie Wlkp. – 14,7%,
- Kępnie – 13,9%,
- Opolu – 13,5%,
- Zgierzu – 11,7%,
- Koninie – 11,5%.

Najmniej klientów pomocy społecznej posiadały takie miasta, jak:

- Wrocław – 1,0% ogółu mieszkańców,
- Andrychów – 1,9%,
- Biała Podlaska – 2,9%,
- Gdynia – 3,0%,
- Koszalin – 3,0%,
- Katowice – 3,3%,
- Sosnowiec – 3,7%,
- Ciechanów – 3,8%,
- Będzin – 3,9%,
- Jaworzno – 4,0%.

W dość dużej liczbie badanych miast (38,3%) świadczeniobiorcami były na ogół pojedyncze osoby w rodzinach korzystających z pomocy społecznej. Natomiast w Bytowie, Opolu, Dąbrowie Górniczej, Siedlcach i Gorzowie Wlkp. z pomocy korzystały przeciętnie 3 osoby w rodzinach objętych opieką.

Klienci miejskiego systemu pomocy społecznej korzystali w 2000 roku (zob. tab. 12) z następujących świadczeń i usług (w kolejności):

1. **Zasiłki celowe** – ta forma pomocy dominuje w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców, zwłaszcza największych (*najczęściej* w Polkowicach, Koszalinie, Kolnie, Gdańsku i Sosnowcu – *najrzadziej* w Strzegomiu, Chojnicach, Brusach, Skarżysku Kamiennej i Międzyrzecu Podlaskim).
2. **Dożywianie dzieci** – ta forma pomocy częściej realizowana w najmniejszych miejscowościach, jednakże koszt jednostkowy świadczenia jest wyższy w miastach dużych (*najczęściej* w Brusach, Wejherowie, Bytowie, Węgrowie i Połańcu – *najrzadziej* w Opolu, Gdyni, Grudziądzu, Żyrardowie i Kępnie), zob. rycina 7.
3. **Pomoc rzeczowa** – przeważa zarówno procentowo, jak i kwotowo w małych ośrodkach miejskich (*najczęściej* w Strzegomiu, Międzyrzecu Podlaskim, Gdyni,

- Białej Podlaskiej i Chojnicach – *najrzadziej* w Brusach, Myszkowie, Koninie, Opolu i Jaworznie), zob. rycina 8.
4. **Pomoc ofiarom przemocy** – dominuje w metropoliach, wielokrotnie rzadziej w mniejszych ośrodkach miejskich (*najczęściej* w Opolu, Skarżysku Kamiennej, Gdańsku, Wrocławiu i Koszalinie – *najrzadziej* w Jastrzębiu Zdroju, Świdnicy, Bytomiu, Dąbrowie Górniczej).
  5. **Zasiłki celowe-specjalne** – przeważają w miastach powyżej 300 tys. mieszkańców, ale rekordystą w tej dziedzinie jest Jaworzno (21,1%). Często były także udzielane w Połańcu, Kępnie, Świdnicy i Opolu (*najrzadziej* realizowano to świadczenie w Kaliszu, Siedlcach, Brusach, Chorzowie i Koninie).

Tabela 12. Beneficjenci pomocy społecznej według udzielonych świadczeń (odsetek korzystających z poszczególnych form świadczeń i ich koszt)

Wyszczególnienie	Świadczenia pomocy społecznej ogółem [%]	Świadczenia pomocy społecznej w miastach [%]						Udział w strukturze wydatków [%]	Średnio rocznie na 1 klienta w zł
		do 25 tys.	25–50 tys.	50–100 tys.	100–200 tys.	200–300 tys.	ponad 300		
Zasiłki celowe	50,4	44,1	44,9	53,5	56,8	43,6	58,0	43,4	527
Dożywianie dzieci	22,1	32,5	24,9	18,6	19,5	15,1	13,5	b. d.	280
Pomoc rzeczowa	13,6	13,5	17,7	11,8	9,0	26,3	5,3	6,5	279
Pomoc udzielona w ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy	7,2	0,8	8,4	9,8	6,5	0,6	10,7	0,8	524
Zasiłki celowe specjalne	6,1	7,0	5,1	6,7	5,6	3,8	7,8	2,7	219
Usługi opiekuńcze	5,5	4,4	5,1	5,0	4,9	8,8	8,9	30,5	3 098
Zajęcia i świadczenia prowadzone przez domy dziennego pobytu	2,1	4,0	2,3	2,0	1,6	1,2	2,6	9,4	5 008
Pomoc finansowa i w naturze na ekonomiczne usamodzielnienie	0,5	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,01	0,01	b. d.
Sprawienie pogrzebu	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,6	0,5	1 185

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Tabela 13. Ranking miast z uwagi na strukturę świadczeń adresowanych do klientów pomocy społecznej (bilans punktowy dla 17 wskaźników)

Liderzy (pozycje od 1–5)		Miasta zajmujące ostatnie miejsca w rankingu	
Struktura świadczeń w pomocy społecznej	Struktura wydatków na poszczególne świadczenia	Struktura świadczeń w pomocy społecznej	Struktura wydatków na poszczególne świadczenia
1. Katowice [11]	1. Katowice [4]	1. Jastrzębie Zdrój [-9]	1. Siedlce [-10]
2. Wrocław [9]	2. Nowa Ruda [4]	2. Biała Podlaska [-7]	2. Strzegom [-9]
3. Ruda Śląska [8]	3. Legnica [4]	3. Chojnice [-7]	3. Kolno [-8]
4. Opole [5]	4. Lubawa [4]	4. Kalisz [-7]	4. Węgrów [-8]
5. Polkowice [5]	5. Skarżysko [4]	5. Siedlce [-4]	5. Chorzów [-6]

6. **Usługi opiekuńcze** są bardziej dostępne w ośrodkach wielkomiejskich (*najczęściej* w Gdyni, Poznaniu, Legnicy, Wrocławiu i Kaliszu; *najrzadziej* zaś w Białej Podlaskiej, Jastrzębiu Zdroju, Brusach, Bytowie i Jaworznie).
7. **Zajęcia w domach dziennego pobytu** – świadczenie realizowane *częściej* w miastach małych i średnich (*najczęściej* w Ciechanowie, Kępnie, Opolu, ale też w Katowicach i Wrocławiu; *najrzadziej* – w Gorzowie Wlkp., Chojnicach, Grudziądzu, Wejherowie i Gdańsku).
8. **Pomoc finansowa i w naturze na ekonomiczne usamodzielnienie się** – świadczenie realizowane było niezwykle rzadko i w dodatku tylko w miastach od 100 – 200 tys. i powyżej 300 tys. mieszkańców (w kolejności: w Opolu, Katowicach, Rudzie Śląskiej, Wrocławiu i Poznaniu).
9. **Pogrzeby** stanowią *najrzadziej* realizowaną usługę i *częściej* realizowane w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców (*najczęściej* w Katowicach, Rudzie Śląskiej, Bytomiu, Wrocławiu i Poznaniu; *najrzadziej* w Koninie, Białej Podlaskiej, Koszalinie, Kaliszu i Opolu). Są to usługi rzadkie, chociaż kosztowne.

Wnioski

Struktura świadczeń i wydatków na zadania własne pomocy społecznej (zob. tab. 13):

- we Wrocławiu i Katowicach odpowiada istniejącym tam grupom wysokiego ryzyka socjalnego;
- we Wrocławiu stanowi pochodną wysokich nakładów budżetowych na mieszkańca w ogóle, adresowanych co prawda do niewielkiego grona klientów pomocy społecznej, jednakże w formach bardziej aktywizujących środowisko świadczeniobiorców, lecz znacznie kosztowniejszych jednostkowo;
- w Legnicy wskazuje na komplementarność najwyższych w badanych miastach nakładów na pomoc społeczną, także z jedną z najwyższych nakładowo strukturą wydatków na poszczególne zadania;
- w Opolu pozostaje w związku z wysokimi nakładami budżetowymi ogółem oraz na potrzeby pomocy społecznej.

Z kolei Biała Podlaska posiadająca największy obszar zagrożeń dla bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców, także w strukturze wydatków pomocy społecznej, znajduje się na przedostatnim miejscu, a Siedlce, znajdujące się wśród liderów w wydatkach budżetowych ogółem na mieszkańca, zajmują ostatnie miejsca wśród miast wydatkujących najmniej strukturalnie i kwotowo na świadczenia pomocy społecznej.

W strukturze świadczeń socjalnych realizowanych z budżetu badanych miast dominują formy pomocowe w niewielkim stopniu angażujące adresatów wsparcia społecznego w rozwiązywanie własnych problemów oraz w małym stopniu mobilizujące zasoby środowiskowe beneficjentów pomocy społecznej.

5. Nakłady na świadczenia i usługi w pomocy społecznej w ramach zadań własnych

Na zadania własne przeznaczano w roku 2000 w badanych miastach 24 zł na jednego mieszkańca – najwięcej w mniejszych miastach (Chojnice – 44 zł, Grudziądz, Radomsko, Wejherowo i Inowrocław – 39 zł), najmniej w Połańcu (10 zł), Białej Podlaskiej, Kolnie, Myszkowie i Brusach (14 zł).

Najmniejsze nakłady na wsparcie pojedynczej osoby i rodziny odnotowano w niewielkich miastach, zaś średnia wartość świadczenia z budżetu pomocy społecznej w badanych miastach przypadająca w roku 2000 na:

- 1 osobę korzystającą ze wsparcia ze środków publicznych wyniosła **1 185 zł** – maksimum w: Wejherowie (2 380 zł), Andrychowie (2 027 zł), Starogardzie Gd. (2 021 zł), Grudziądzu (1 704 zł) i Koszalinie (1 703 zł); minimum w: Opolu (363 zł), Bytowie (424 zł), Gorzowie Wlkp. (455 zł), Koninie (479 zł) i Lubawie (528 zł), zob. rycina 9,
- rodzinę korzystającą z pomocy wydatkowano **1 666 zł** - maksimum w: Wejherowie (3 128 zł), Poznaniu (2 259 zł), Starogardzie Gd. (2 238 zł), Białej Podlaskiej (2 119 zł) i Andrychowie (2 098 zł), zaś minimum w: Żyrardowie (780 zł), Oleśnicy (926 zł), Gdańsku (992 zł), Połańcu (1 133 zł) i Opolu (1 147 zł).

Jedną z najkosztowniejszych usług socjalnych jest prowadzenie domu pomocy społecznej (zob. ryc. 10), bowiem koszt 1 miejsca w tego typu placówce wynosił 1 820 zł miesięcznie – dla porównania: koszt usług adresowanych do jednej osoby korzystającej w ciągu roku z dziennego domu pobytu zamyka się w kwocie 417 zł miesięcznie. Najdroższymi były miejsca w placówkach opieki całodobowej w:

- Gdyni (miesięcznie: 2 966 zł),
- Katowicach (2 239 zł),
- Dąbrowie Górniczej (2 201 zł),
- Legnicy (2 149 zł),
- Jastrzębiu Zdroju (2 039 zł).

Najmniej kosztowało utrzymanie jednego miejsca w domu pomocy społecznej w:

- Siedlcach (765 zł),
- Rudzie Śląskiej (1 147 zł),
- Gorzowie Wlkp. (1 506 zł),
- Koszalinie (1 533 zł),
- Gdańsku (1 680 zł).

Kosztowne, chociaż rzadko realizowane jest sprawienie pochówku, na które jednostkowo przeznaczają się przeciętnie 1 185 zł – świadczenie to jest tym droższe, im mniejsze jest miasto, w którym prowadzono badanie:

- najdrożej w Andrychowie, Nowej Rudzie, Brusach, Kaliszu i Ciechanowie (od 2 180 zł do 1 905 zł);
- najtaniej w Siedlcach, Inowrocławiu, Dąbrowie Górniczej, Gdańsku i Białej Podlaskiej (od 202 zł do 645 zł).

Usługi opiekuńcze pochłaniają rocznie 258 zł miesięcznie na jednego podopiecznego – najdroższe są usługi tego typu w mniejszych miejscowościach (Starogard Gd., Andrychów, Myszków, Ciechanów, Radomsko – od 551 do 406 zł), zaś najtańsze w większych miastach (Gdynia, Opole, Chorzów, Ruda Śląska, Białej Podlaskiej – od 72 do 135 zł), zob. rycina 11.

Koszt udzielenia pomocy jednej osobie w wyspecjalizowanej placówce dla ofiar przemocy kształtuje się na poziomie 524 zł:

- najdrożej w Sosnowcu – 7 055 zł i Jaworznie – 1 990 zł;
- najtaniej w Inowrocławiu – 11 zł oraz Opolu – 18 zł.

Jeden bezdomny generuje rocznie wydatek rządu 817 zł, jednakże przy olbrzymiej rozpiętości nakładów w miastach dużych i małych:

- najmniej kosztuje bezdomny w: Bytomiu (102 zł), Ciechanowie, Świdnicy, Polkowicach i Nowej Rudzie (369 zł);

- najwięcej w Sosnowcu (2 185 zł), Jaworznie (2 126 zł), Gdyni (2 089 zł), Chorzowie (2 048 zł) i Koninie (2 021 zł).

6. Nakłady na świadczenia i usługi w pomocy społecznej w ramach zadań zleconych

Na jednego mieszkańca badanych miast przypada rocznie 39 zł stanowiących środki finansowania zadań zleconych w pomocy społecznej – najwięcej w Wejherowie, Kępnie, Legnicy, Skarżysku Kamiennej i Starogardzie Gdańskim (od 62 do 56 zł); najmniej zaś w Poznaniu, Sosnowcu, Gdańsku, Jastrzębiu Zdroju i Oleśnicy (od 19 do 22 zł).

Największe środki w ramach zadań zleconych - rocznie na 1 świadczeniobiorcę - kierowane są w kolejności na (zob. tab. 14):

- **funkcjonowanie środowiskowych domów samopomocy** dla osób z zaburzeniami psychicznymi – koszty pobytu rosną w miarę wzrostu liczby mieszkańców badanych miast. Najdroższe placówki tego typu są w Legnicy, Katowicach, Bytomiu, Dąbrowie Górniczej (od 20 202 do 16 668 zł), najtańsze w Kaliszu, Starogardzie Gdańskim, Gorzowie Wlkp., Sosnowcu i Gdańsku (od 2 726 do 4 474 zł), zob. rycina 12;
- **specjalistyczne usługi opiekuńcze** przysługujące na podstawie przepisów o ochronie zdrowia psychicznego – najwyższe nakłady na ten cel odnotowano w Kępnie, Jaworznie, Koninie, Legnicy i Gorzowie Wlkp. (od 13 348 do 7 132 zł), najniższe w Świdnicy (89 zł), Polkowicach (565 zł), Radomsku (987 zł), Sosnowcu (1 576 zł) i Chojnicach (1 637 zł);
- **renty socjalne** – świadczenia tego typu były najwyższe w Wejherowie, Brusach, Kępnie, Lubawie i Zgierzu (od 4 148 do 3 974 zł), zaś najniższe renty socjalne wypłacano w Andrychowie, Gorzowie Wlkp., Węgrowie, Katowicach i Polkowicach (od 1 085 do 3 567 zł.);
- **zasiłki stałe** – najwyższe w Wejherowie, Żyrardowie, Opolu, Kępnie i Myszkowie (od 4 223 do 3 750 zł), zaś najniższe w Chorzowie, Dąbrowie Górniczej, Międzyrzeczu Podlaskim, Ciechanowie i Kaliszu (od 2 766 do 3 002 zł);
- **zasiłki okresowe-gwarantowane** – najwyższe zasiłki tego rodzaju rejestrowano w Polańcu, Żyrardowie, Wejherowie, Starogardzie Gdańskim i Białej Podlaskiej (od 3 582 do 2 747 zł), najniższe kwoty z tego tytułu wydatkowano w Kępnie, Jaworznie, Międzyrzeczu Podlaskim, Lubartowie i Kolnie (od 1 861 do 2 203 zł).

W dalszej kolejności ze środków wojewody finansowane są (rocznie na 1 świadczeniobiorcę):

- **zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa** (wyższe w Świdnicy, Jastrzębiu Zdroju, Myszkowie, Węgrowie i Siedlcach – od 974 do 852 zł, natomiast niższe w Kolnie, Legnicy, Oleśnicy, Wejherowie i Lubawie – od 458 do 624 zł),
- **dotądki do zasiłków stałych** (maksimum w Poznaniu – 465 zł, minimum w Zgierzu – 91 zł),
- **zasiłki okresowe** (maksimum w Rudzie Śląskiej – 1 101 zł, minimum w Gorzowie Wlkp. – 195 zł),

- **dotatki do rent socjalnych** (najwyższe w Będzinie – 1 120 zł, najniższe w Jaworznie – 91 zł).

Najmniejsze kwoty w ramach zadań zleconych - rocznie na 1 świadczeniobiorcę – kierowane były na:

- **zasiłki okresowe, specjalne** – najniższe w Gorzowie Wlkp., Inowrocławiu, Bytowie, Radomsku i Będzinie (od 119 do 183 zł),
- **dotatki do zasiłku stałego** - najniższe w Bytowie, Dąbrowie Górniczej i Będzinie,
- **zasiłek celowy** - najniższy w Żyrardowie (7 zł), Kępnie (11 zł), Zgierzu (12 zł), Świdnicy (13 zł) i Poznaniu (16 zł), zob. rycina 13.

7. Najciekawsze programy pomocy społecznej realizowane w miastach członkowskich ZMP

Pewnym uzupełnieniem danych SAS mogą być zebrane pod koniec stycznia 2002 roku dane na temat *najciekawszych programów pomocy społecznej, (...) które stanowią większą całość i dotyczą różnych dziedzin życia lokalnego, (...) zarówno ogólnych, jak i np. adresowanych do konkretnych odbiorców.*⁹ Na apel Biura Związku napłynęły materiały z 70 miast (w tym z 15 największych ośrodków miejskich, większość z małych miast) zawierające 325 programów uznanych przez władze samorządowe za najciekawsze w pomocy społecznej. Przedsięwzięcie okazało się niezwykle trafne i potrzebne, zważywszy na wymykanie się resortowej sprawozdawczości programów wykraczających poza ustawowe zadania pomocy społecznej – także w Systemie Analiz Samorządowych brak możliwości umieszczenia informacji na temat oryginalnych i nowatorskich programów socjalnych. Pełna analiza nadesłanych informacji mojego autorstwa ukaże się niebawem drukiem, warto jednak przedstawić w syntetycznej choćby formie najważniejsze spostrzeżenia:

1. W miastach dominowały programy celowane, adresowane (głównie zadania ustawowe) – zwłaszcza do bezdomnych, alkoholików i ich rodzin. W dalszej kolejności prezentowano programy obejmujące pomocą dzieci i młodzież, następnie osoby niepełnosprawne, a na końcu działania sektora publicznego adresowane do ludzi starych.
2. Programy realizowały w kolejności następujące cele:
  - a. położenie materialne: głównie w programach celowanych i dla seniorów,
  - b. edukacja: młodzież oraz bezdomni i bezrobotni,
  - c. wychowanie: młodzież – grupy ryzyka,
  - d. zdrowie i sprawność: seniorzy i niepełnosprawni,
  - e. partycypacja społeczna: niepełnosprawni i seniorzy.
3. Coraz częściej pojawiają się w ramach pracy socjalnej:
  - a. programy pakietowe, dążące do całościowego rozwiązania jakiegoś problemu – zwłaszcza mające ostrze profilaktyczne, prewencyjne,

⁹ Pismo Dyrektora Biura ZMP, A. Porawskiego z dnia 29.01.2002 r.

Tabela 14. Wartość świadczeń w pomocy społecznej realizowanych w ramach zadań zleconych w badanych miastach

Wyszczególnienie	Wartość świadczeń w miastach [zł]						Średnie dla wszystkich miast [zł]
	do 25 tys.	25–50 tys.	50–100 tys.	100–200 tys.	200–300 tys.	ponad 300 tys.	
Roczny koszt pobytu 1 pensjonariusza w środowiskowym domu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	7 687	6 579	7 346	8 932	11 392	10 973	8 679 (723)*
Roczny koszt specjalistycznych usług opiekuńczych (ochrona zdrowia psychicznego) na 1 osobę	6 820	3 523	3 891	4 982	3 047	3 146	4 311 (359)
Roczny koszt renty socjalnej w przeliczeniu na 1 beneficjenta	3 885	3 554	3 826	3 785	3 831	3 714	3 761 (313)
Roczny koszt zasiłku stałego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu zasiłku	3 368	3 474	3 455	3 301	3 331	3 237	3 383 (282)
Roczny koszt zasiłku stałego wyrównawczego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu zasiłku	2 575	2 508	2 504	2 626	2 511	2 580	2 551 (213)
Roczny koszt zasiłku okresowego gwarantowanego na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy	2 330	2 572	2 405	2 493	2 512	2 560	2 465 (205)
Roczny koszt zasiłku z tytułu ochrony macierzyństwa w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu zasiłku	712	703	760	754	723	718	731 (61)
Koszt dodatków do zasiłku stałego wyrównawczego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu zasiłku	693	550	580	584	880	483	594 (50)
Roczny koszt zasiłków okresowych na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy	559	642	541	574	480	584	573 (48)
Roczny koszt dodatków do rent socjalnych na 1 osobę korzystającą z tego typu zasiłku	190	380	668	396	702	544	519 (43)
Roczny koszt zasiłku okresowego specjalnego na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy	331	428	309	291	344	621	371 (31)
Roczny koszt dodatków do zasiłku stałego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego zasiłku	185	391	240	255	-	329	278 (23)
Roczny koszt zasiłku celowego na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy	55	22	34	30	31	8	31 (2,60)

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

- b. programy aktywizujące beneficjentów świadczeń i usług (pracę socjalną w formie kontraktu ze świadczeniobiorcami prowadziło 5 miast).
4. Jakkolwiek władze miejskie coraz odważniej przekazują realizację dużych programów do realizacji organizacjom pozarządowym, to jednak nadal są to zbyt rzadkie przypadki.
  5. Realizowane przez bezrobotnych prace są społecznie użyteczne.
  6. Coraz więcej programów wspieranych jest przez wolontariuszy, np. pomoc w nauce szkolnej.
  7. Mimo rosnących potrzeb incydentalnie pojawia się pomoc adresowana do narkomanów i osób z HIV.
  8. Rzadko, lecz pojawiają się programy związane z rozwojem aktywności obywatelskiej.
  9. Wyraźnie jest zaznaczona pewna istotna tendencja – *łatwiej, częściej i pełniej realizowane są programy socjalne mające źródło finansowania poza budżetem miejskim*.
  10. Wiele miast jest skłonnych podjąć wysiłek zbudowania programów polityki społecznej; *jaskółkami* są programy zawierające strategię rozwiązywania problemów społecznych (wdrożenia kompleksowej strategii polityki społecznej - jak do tej pory – podjął się tylko Poznań¹⁰).

8. Podsumowanie

Zasiłki w pomocy społecznej stanowią najistotniejszą formę wsparcia społecznego w małych miastach, najdroższa w systemie pomocy społecznej opieka stacjonarna przeważa w dużych ośrodkach miejskich, zaś tańsze i efektywniejsze środowiskowe formy pomocy są częściej realizowane w miastach średniej wielkości (zob. tab. 15).

W miejskim systemie pomocy społecznej dominują różne ustawowo gwarantowane formy *interwencji i ratownictwa społecznego*, w zbyt małym stopniu angażujące beneficjentów na rzecz zmiany własnego położenia. Mimo iż System Analiz Samorządowych nie dostarcza informacji na temat realizowanych w poszczególnych miastach form pracy socjalnej, można w oparciu o inne informacje¹¹ stwierdzić, że aktualny, ustawowo sankcjonowany system wsparcia społecznego w ramach pomocy społecznej, utrudnia prowadzenie tej najbardziej dynamicznej formy działań w nowoczesnych systemach pomocowych, służącej profilaktyce i wyprzedzaniu zdarzeń prowadzących do bezradności społecznej i obniżającej tym samym koszty interwencji w zredukowanych obszarach ryzyka socjalnego.

Sumując punkty uzyskane przez poszczególne miasta na wszystkich skalach pomiaru wartości wskaźników SAS, można wskazać po 10 liderów i tyle samo miast zajmujących ostatnie miejsca pod względem zasobów, form wsparcia społecznego i nakładów na pomoc społeczną (zob. tab. 16).

¹⁰ Patrz: www.city.poznan.pl – menu: zdrowie i pomoc społeczna – strategia polityki społecznej.

¹¹ Patrz: *Pracownik socjalny jako profesjonalista*, Materiały Konferencji, Katowice 1998, oraz zebrane w roku 2002 przez Związek Miast Polskich materiały z 70 miast dokumentujące najciekawsze programy w pomocy społecznej.

Tabela 15. Ranking miast z uwagi na nakłady na poszczególne formy pomocy społecznej

Liderzy (pozycje od 1–5)	Miasta zajmujące ostatnie miejsca w rankingu
Nakłady na stacjonarne (instytucjonalne) formy pomocy społecznej [bilans punktowy dla 9 wskaźników]	
1. Legnica [17] 2. Sosnowiec [15] 3. Konin [11] 4. Katowice [11] 5. Gdynia [10]	1. Żyrardów [-40] 2. Zgierz [-28] 3. Węgrów [-22] 4. Strzegom [-9] 5. Świdnica [-8]
Nakłady na środowiskowe formy pomocy społecznej [bilans punktowy dla 8 wskaźników]	
1. Chojnice [14] 2. Zgierz [9] 3. Jastrzębie Zdrój [8] 4. Lubawa [7] 5. Skarżysko-Kamien. [7]	1. Żyrardów [-15] 2. Połaniec [-10] 3. Ciechanów [-8] 4. Węgrów [-8] 5. Koszalin [-6]
Nakłady na zasiłki pomocy społecznej [bilans punktowy dla 17 wskaźników]	
1. Skarżysko-Kamien. [18] 2. Świdnica [15] 3. Nowa Ruda [14] 4. Brusy [13] 5. Kolno [10]	1. Węgrów [-26] 2. Gorzów Wlkp. [-20] 3. Andrychów [-13] 4. Chorzów [-9] 5. Inowrocław [-8]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

Tabela 16. Pomoc społeczna w miastach członkowskich ZMP ranking globalny (bilans punktowy dla wszystkich zastosowanych w badaniu wskaźników)

Liderzy	Miejsca z końca tabeli rankingowej
1. Katowice [11] 2. Legnica [11] 3. Kępno [7] 4. Skarżysko [7] 5. Nowa Ruda [6] 6. Polkowice [5] 7. Wejherowo [5] 8. Lubawa [4] 9. Starogard Gdański [4] 10. Sosnowiec [4]	11. Żyrardów [-19] 12. Biała Podlaska [-13] 13. Węgrów [-7] 14. Siedlce [-6] 15. Strzegom [-5] 16. Koszalin [-5] 17. Poznań [-5] 18. Połaniec [-4] 19. Gorzów Wlkp. [-4] 20. Andrychów/Ciechanów/Miastko/Brusy [-3]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Elektronicznego Pakietu Analitycznego SAS 2000.

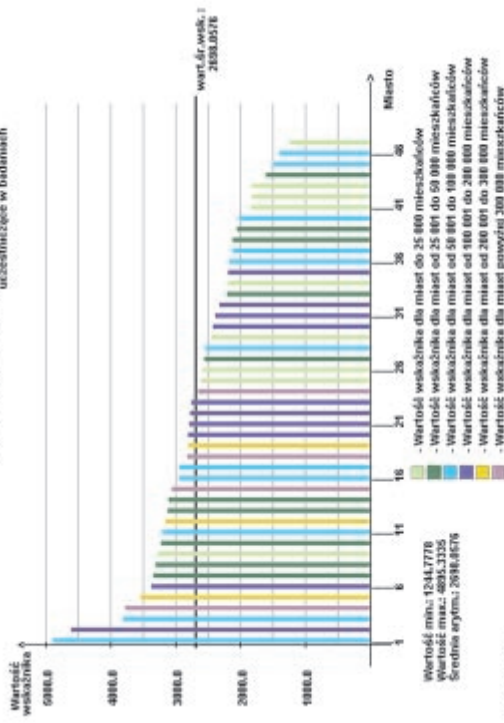
Zaprezentowane dane SAS budują raczej *profile*, niż *portrety* miejskiego systemu pomocy społecznej, stąd też kolejne edycje analiz SAS winny zostać uzupełnione o pomiar obszarów pracy socjalnej realizowanej przez struktury pomocy społecznej. Zabieg ten umożliwi uzupełnienie obrazu wsparcia społecznego i pełniejsze śledzenie zmian w zasobach, formach i nakładach na pomoc społeczną wśród członków Związku Miast Polskich.

W kolejnych edycjach SAS jest konieczne podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania następujących mankamentów techniczno-metodycznych programu: zbyt małej liczby miast uczestniczących w badaniu, zbyt dużych braków danych oraz zbyt długiego odstępu czasu od momentu zbierania i opracowania danych. Powielanie tych stosunkowo niewielkich i łatwych do usunięcia braków w kolejnych edycjach programu opóźnia efektywne korzystanie z zasobów analitycznych SAS i osłabia siłę argumentacji władz ZMP w procesie wewnętrznego i zewnętrznego lobbyingu w konkretnych kwestiach dotyczących edukacji, kultury, zdrowia, transportu i pomocy społecznej.

Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
- kryterium geograficzne: wszytkie miasta
- kryterium demograficzne: mieszkaniec w badaniach

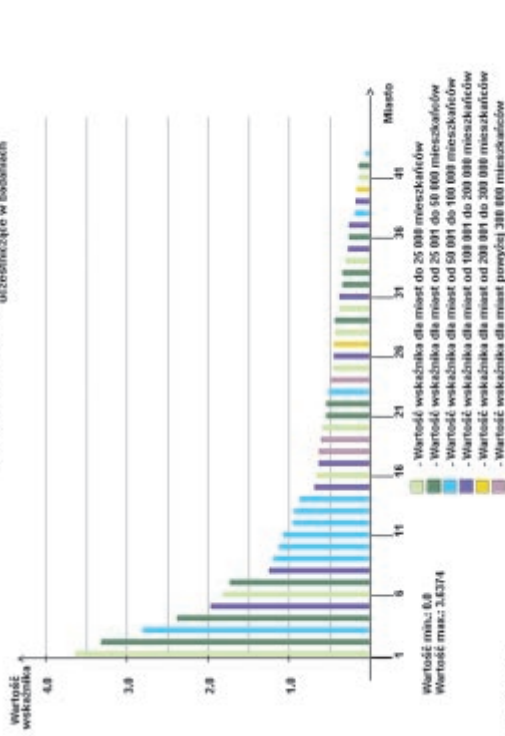

LEGENDA :

1 - Białka Podbaska	2 - Opole	3 - Świdnica	4 - Poznań
5 - Górnica	6 - Jastrzębie Zdrój	7 - Wębrzowo	8 - Nowa Ruda
9 - Polkowice	10 - Oleśnica	11 - Kolin	12 - Bytom
13 - Strzegom	14 - Wrocław	15 - Wrocław	16 - Starogard Gdański
17 - Jaworzno	18 - Górnica	19 - Sosnowiec	20 - Starogard Gdański
21 - Legnica	22 - Dąbrowa Górnicza	23 - Żyrardów	24 - Katowice
25 - Międzyrzec Podlaski	26 - Węgrów	27 - Żyrardów	28 - Siedlca
29 - Rzeszów	30 - Buda Szycka	31 - Koszalin	32 - Chorzów
32 - Polkowice	34 - Bruś	35 - Kalisz	36 - Żyrardów
41 - Lubawa	42 - Bydgoszcz	43 - Lubartów	44 - Chojnice
45 - Starzykowo-Kamienna	46 - Radomsko	47 - Kórno	

Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
- kryterium geograficzne: wszytkie miasta
- kryterium demograficzne: mieszkaniec w badaniach

LEGENDA :

1 - Kępno	2 - Nowa Ruda	3 - Świdnica	4 - Wębrzowo
5 - Legnica	6 - Lubawa	7 - Chojnice	8 - Grudziądz
9 - Inowrocław	10 - Siedlca	11 - Starzykowo-Kamienna	12 - Komin
13 - Radomsko	14 - Żyżel	15 - Kalisz	16 - Lubartów
17 - Ruda Śląska	18 - Katowice	19 - Wrocław	20 - Międzyrzec Podlaski
21 - Żyrardów	22 - Cielmierz	23 - Starogard Gdański	24 - Poznań
25 - Bydgoszcz	26 - Koszalin	27 - Górnica	28 - Kolo
29 - Oleśnica	30 - Węgrów	31 - Dąbrowa Górnicza	32 - Mysłowice
33 - Andrychów	34 - Bruś	35 - Chorzów	36 - Polkowice
37 - Gorzów Wlkp.	38 - Jaworzno	39 - Jastrzębie Zdrój	40 - Sosnowiec
41 - Polanica	42 - Strzegom	43 - Białka Podbaska	44 - Białka Podbaska
44 - Bydgoszcz	46 - Bytom	48 - Górnica	47 - Opole

Rycina 1. Liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

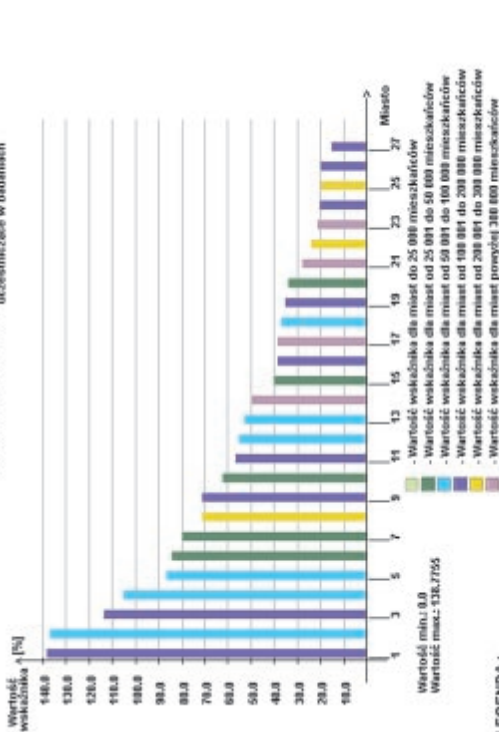
Rycina 2. Liczba osób świadczących usługi opiekuńcze w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

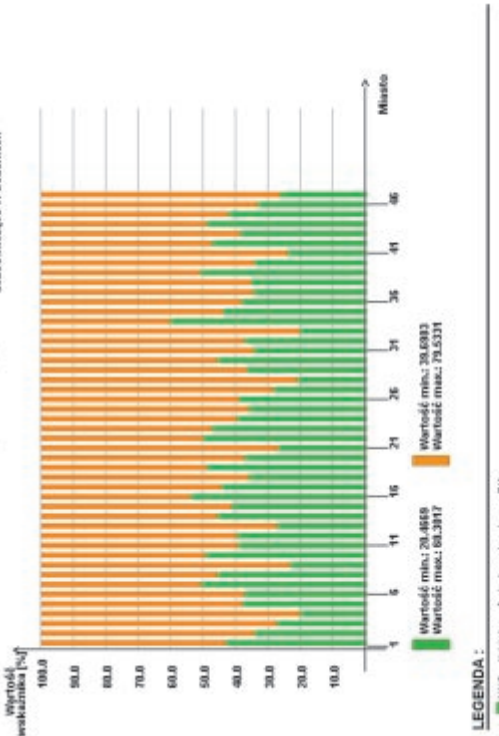
Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
- kryterium geograficzne: wszystkie miasta
- kryterium demograficzne: uczestniczące w badaniach

Rycina 3. Poziom zapewnienia potrzeby schronienia [%]
Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

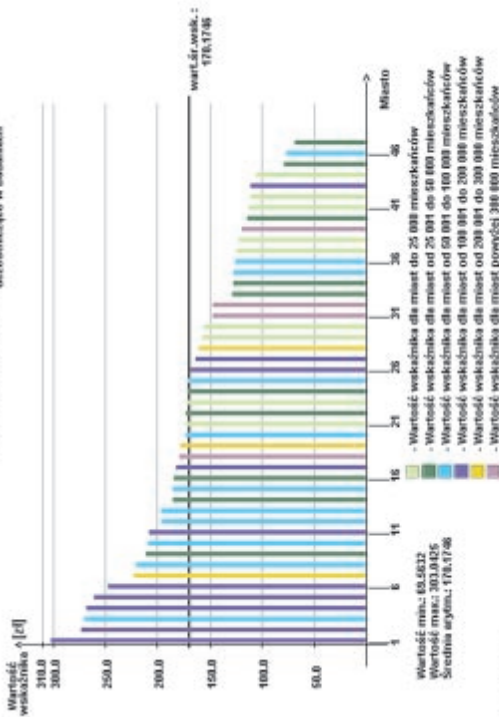
Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
- kryterium demograficzne: wszystkie miasta
- kryterium geograficzne: uczestniczące w badaniach

Rycina 4. Struktura udzielonych świadczeń (zadania własne i zlecone) [%]
Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

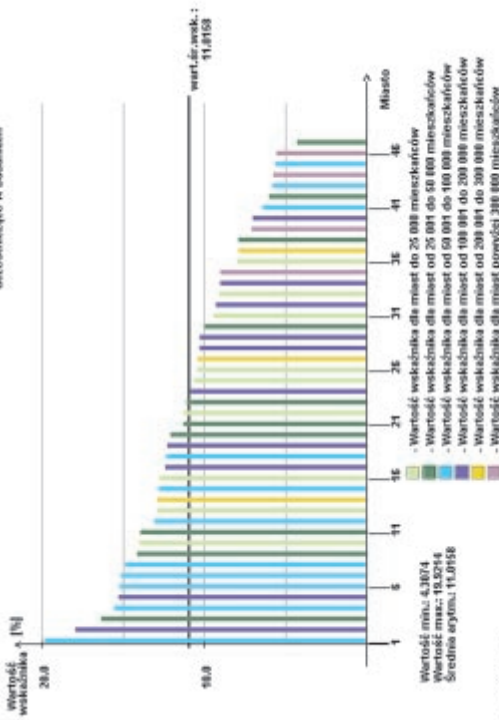
Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
- kryterium geograficzne: Powiat Miejskie
- algorytmium demograficzne: uzyskane miasta

Rycina 5. Budżet pomocy społecznej – wydatki na pomoc społeczną ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

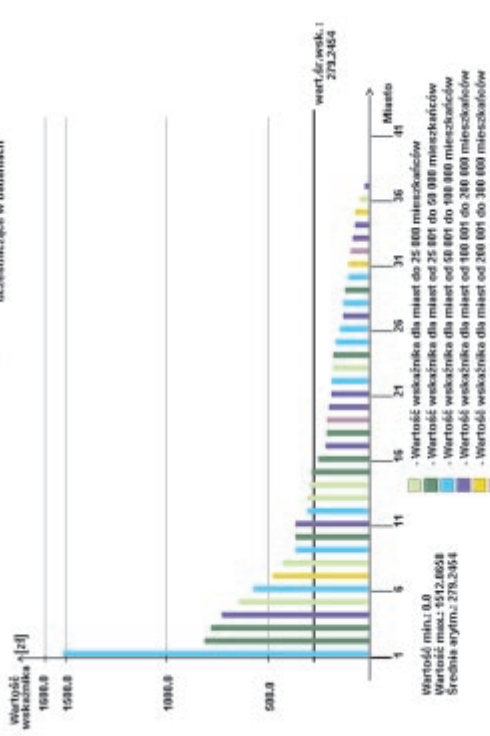
Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
- kryterium geograficzne: Powiat Miejskie
- algorytmium demograficzne: uzyskane miasta

Rycina 6. Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach budżetu miasta ogółem [%]
Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

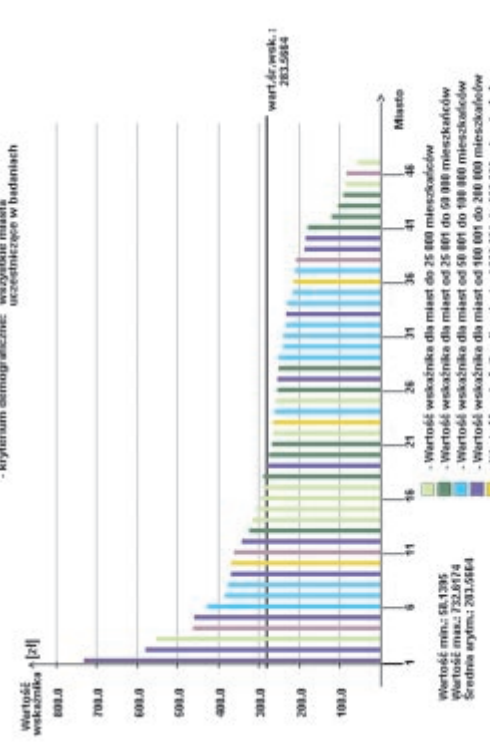
Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
 - kryterium geograficzne: Polska
 - kryterium demograficzne: uczelniane w budowlach

Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
 - kryterium geograficzne: Polska
 - kryterium demograficzne: uczelniane w budowlach

Rycina 8. Koszt udzielonej pomocy rzeczowej w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy [zł]
 Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

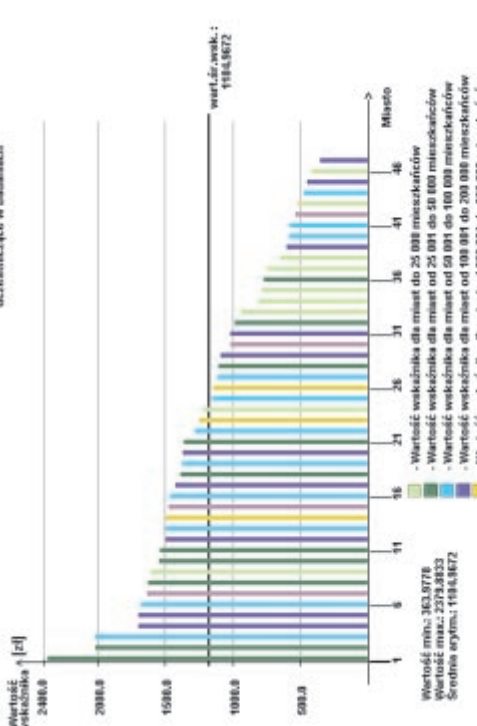
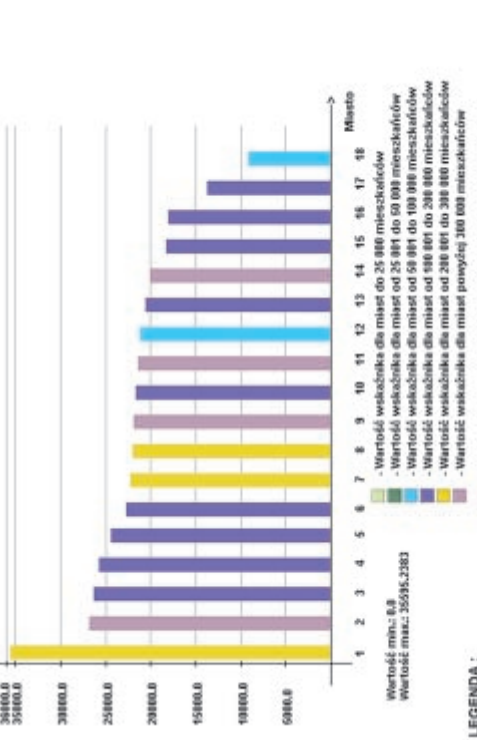
Rycina 7. Koszt darmowych posiłków wydawanych 1 dziecku w szkole [zł]
 Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
 - kryterium geograficzne: Polska
 - kryterium demograficzne: wszytkie miasta
 - kryterium demograficzne: uśredniono w badaniach

Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
 - kryterium geograficzne: Polska
 - kryterium demograficzne: wszytkie miasta
 - kryterium demograficzne: uśredniono w badaniach

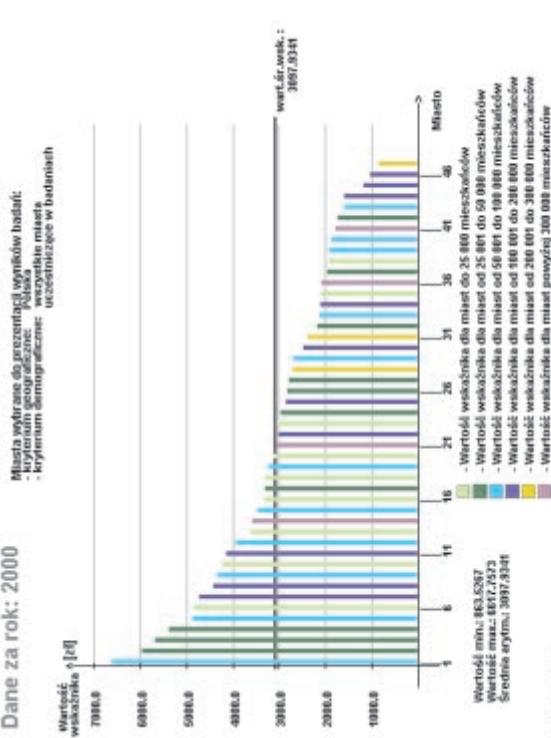
Rycina 10. Roczny koszt 1 miejsca w domu pomocy społecznej [zł]

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Rycina 9. Średnia wartość świadczenia przypadająca na 1 osobę korzystającą z pomocy [zł]

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

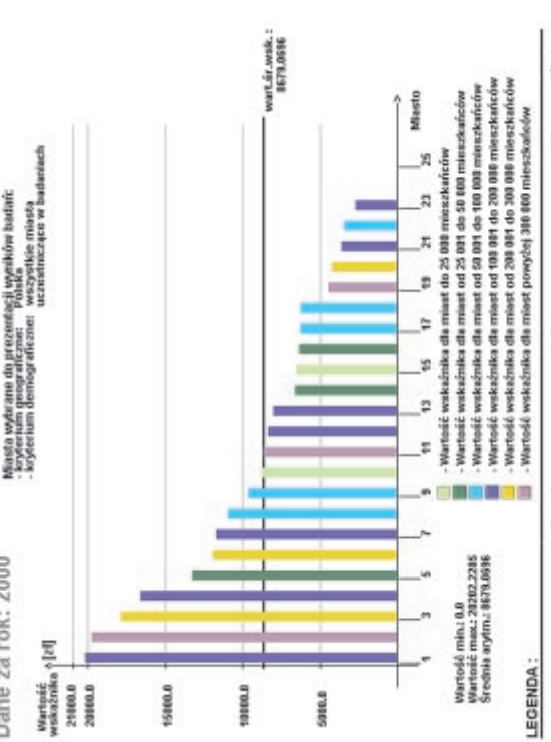
Dane za rok: 2000

Rycina 11. Koszt usług opiekuńczych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego rodzaju usług [zł]

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

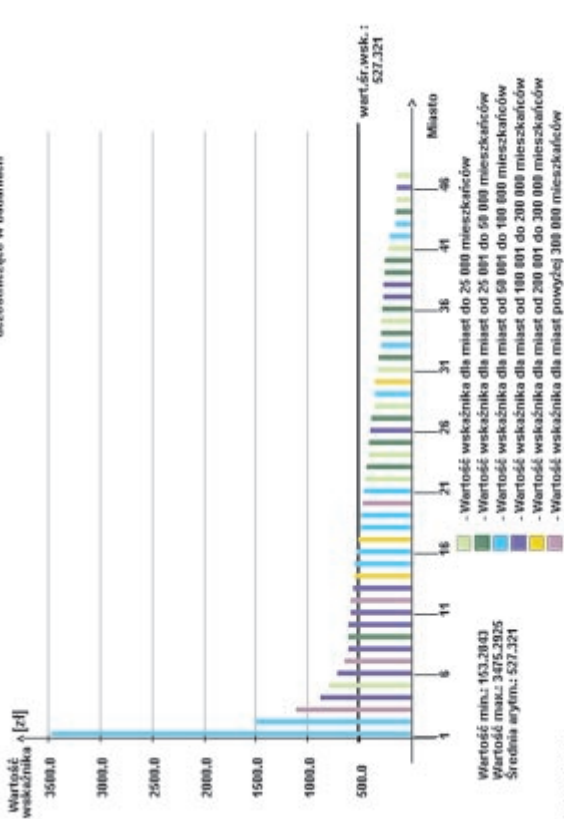

Rycina 12. Koszt pobytu jednego pensjonariusza w środowiskowym domu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi [zł]

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Dane za rok: 2000

Miasta wybrane do prezentacji wyników badań:
 - kryterium geograficzne: Polska
 - kryterium demograficzne: wszystkie miasta uciążliwego w budowlach

LEGENDA :

1 - Świdnica	2 - Starogard Gdański	3 - Poznań	4 - Grudziądz
5 - Lubartów	6 - Chorzów	7 - Katowice	8 - Bąbrówka Górnica
9 - Andrychów	10 - Koszalin	11 - Jasztupie Zdrój	12 - Gdańsk
13 - Ruda Śląska	14 - Sosnowiec	15 - Zgierz	16 - Skarżysko-Kamienna
17 - Gdynia	18 - Siedlce	19 - Redzin	20 - Wrocław
21 - Jaworzno	22 - Brusy	23 - Cichanów	24 - Kępno
25 - Chojnice	26 - Kalisz	27 - Polkowice	28 - Lubawa
29 - Inowrocław	30 - Bytom	31 - Byłom	32 - Wejherowo
33 - Rademsko	34 - Mysłaków	35 - Kolno	36 - Strzegom
37 - Legnica	38 - Opole	39 - Żyrardów	40 - Nowa Ruda
41 - Polanica	42 - Konin	43 - Biały Podlaski	44 - Oleśnica
45 - Międzyzdrze Podlaski	46 - Gorzów Wlkp.	47 - Węgrów	

Rycina 13. Koszt zasiłków celowych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego rodzaju pomocy [zł]

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Aneks

Pomoc społeczna

Tabela I. Lista wykorzystanych w analizie wskaźników

I. Podstawowe kategorie wysokiego ryzyka socjalnego
1. odsetek osób żyjących w populacji poniżej <i>minimum egzystencji</i>
2. odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w populacji
3. liczba samotnych seniorów na 1000 mieszkańców
4. odsetek bezrobotnych w populacji w wieku produkcyjnym
5. liczba bezdomnych (wg ekspertów) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
6. liczba interwencji policji w sprawach zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
7. liczba osób z zaburzeniami psychicznymi w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
II. Zasoby miejskiego systemu pomocy społecznej
A. Potencjał kadrowy
1. liczba pracowników socjalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
2. liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego
3. liczba osób świadczących usługi opiekuńcze w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
4. liczba organizacji pozarządowych działających w sektorze pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
B. Potencjał organizacyjny
1. liczba miejsc w domach pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
2. wielkość popytu na miejsca w domach pomocy społecznej w stosunku do ich podaży [%]
3. poziom zaspokojenia potrzeby schronienia – wielkość popytu w stosunku do podaży miejsc w placówkach dla bezdomnych [%]
4. liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
5. liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
6. liczba miejsc w domu dziennego pobytu dla samotnych seniorów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
7. liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
C. Potencjał finansowy
1. Pomoc społeczna w budżecie miasta
1. wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca <i>budżet ogółem</i> [zł]
2. udział nakładów na pomoc społeczną w wydatkach budżetu miasta [%]
3. wydatki na wsparcie działań organizacji pozarządowych w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%]
4. wydatki budżetu miasta na pomoc społeczną na 1 mieszkańca <i>ogółem</i> [zł]
5. wartość świadczeń udzielonych w ramach <i>zadań własnych</i> na 1 mieszkańca [zł]
6. wartość świadczeń udzielonych w ramach <i>zadań zleconych</i> na 1 mieszkańca [zł]
7. wartość świadczenia na 1 osobę korzystającą z pomocy społecznej [zł]
8. wartość świadczenia na 1 rodzinę korzystającą z pomocy społecznej [zł]
2. Struktura wydatków w pomocy społecznej
1. nakłady na zadania własne w wydatkach na pomoc społeczną ogółem [%]
2. koszty utrzymania terenowych ośrodków pomocy społecznej w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%]
3. udział wydatków na utrzymanie domów pomocy społecznej w budżecie pomocy społecznej ogółem [%]
4. udział wydatków na utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych i ośrodków adopcyjno-opiekuńczych w wydatkach na pomoc społeczną [%]

<ul style="list-style-type: none"> 5. nakłady na zasiłki i pomoc w naturze w wydatkach na pomoc społeczną ogółem [%] 6. zasiłki rodzinne, pielęgnacyjne i wychowawcze w wydatkach na pomoc społeczną ogółem [%] 7. dodatki mieszkaniowe w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%] 8. nakłady na wsparcie rodzin zastępczych w wydatkach na pomoc społeczną [%]
III. Klienci pomocy społecznej według udzielonych świadczeń
<ul style="list-style-type: none"> 1. osoby korzystające z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w mieście [% ogółu klientów] 2. rodziny w ogólnej liczbie korzystających z pomocy społecznej [proporcja] 3. osoby otrzymujące pomoc rzeczową w ramach zadań własnych pomocy społecznej [% ogółu klientów] 4. korzystający z pomocy opiekuńczej [%] 5. korzystający z zasiłków celowych [%] 6. korzystający z zasiłków celowych-specjalnych [%] 7. korzystający z pomocy finansowej i w naturze na ekonomiczne usamodzielnienie się [%] 8. dzieci korzystające z dożywiania [%] 9. korzystający z zajęć prowadzonych przez domy dziennego pobytu [%] 10. korzystający z pomocy w ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy [%] 11. sprawione pogrzeby [%]
IV. Nakłady na świadczenia i usługi w pomocy społecznej
A. wydatki w ramach zadań własnych
<ul style="list-style-type: none"> 1. wydatki na pomoc rzeczową w ramach zadań własnych pomocy społecznej [%] 2. wydatki na pomoc opiekuńczą [%] 3. wydatki na zasiłki celowe [%] 4. wydatki na zasiłki celowe-specjalne [%] 5. wydatki na pomoc finansową i w naturze na ekonomiczne usamodzielnienie się [%] 6. wydatki na zajęcia prowadzone przez domy dziennego pobytu 7. wydatki na pomoc świadczoną przez ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy 8. wydatki na sprawione pogrzeby [%]
B. Nakłady na świadczenia i usługi w placówkach stacjonarnych (tzw. pomoc instytucjonalna, zakładowa)
<ul style="list-style-type: none"> 1. udział wydatków na domy pomocy społecznej w budżecie pomocy społecznej ogółem [% budżetu pomocy społecznej] 2. udział wydatków na placówki opiekuńczo-wychowawcze i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze w wydatkach na pomoc społeczną ogółem [% budżetu pomocy społecznej] 3. roczny koszt 1 miejsca w domu pomocy społecznej [zł] 4. wydatki na placówki opiekuńczo-wychowawcze i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł] 5. koszt udzielenia schronienia w przytuliskach i schroniskach na 1 bezdomnego [zł] 6. koszt udzielenia pomocy 1 osobie w ośrodku dla ofiar przemocy [zł] 7. koszt pobytu 1 pensjonariusza w domu dziennego pobytu dla samotnych seniorów [zł] 8. koszt pobytu 1 pensjonariusza w środowiskowym domu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi [zł] 9. wydatki na domy pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
C. Nakłady na świadczenia i usługi realizowane w środowisku klientów pomocy społecznej (tzw. pomoc środowiskowa)
<ul style="list-style-type: none"> 1. udział wydatków na rodziny zastępcze w wydatkach na pomoc społeczną ogółem [% budżetu pomocy społecznej] 2. udział wydatków na usługi opiekuńcze w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną ogółem [%]

3. udział wydatków na domy pomocy społecznej w budżecie pomocy społecznej ogółem [%]
4. roczny koszt specjalistycznych usług opiekuńczych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy [zł]
5. koszt udzielenia schronienia w przytuliskach i schroniskach na 1 bezdomnego [zł]
6. wydatki na wsparcie rodzin zastępczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
7. koszt usług opiekuńczych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego rodzaju świadczeń [zł]
8. koszt udzielonej pomocy rzeczowej w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy wsparcia [zł]

D. Nakłady na zasiłki

1. wartość zasiłków i pomocy w naturze w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
2. wartość zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
3. zasiłki celowe w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego rodzaju świadczenia [zł – zadania własne]
4. koszt zasiłku celowego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy [zł – zadania zlecone]
5. zasiłki celowe-specjalne w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
6. koszt sprawionego pogrzebu w przeliczeniu na 1 usługę tego typu [zł]
7. roczny koszt zasiłku stałego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
8. roczny koszt dodatków do zasiłków stałych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
9. roczny koszt zasiłków stałych-wyrównawczych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu zasiłku [zł]
10. roczny koszt dodatków do zasiłków stałych-wyrównawczych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
11. roczny koszt zasiłków z tytułu ochrony macierzyństwa w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
12. wydatki na dodatki mieszkaniowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
13. roczny koszt renty socjalnej w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
14. roczny koszt dodatków do rent socjalnych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tego typu świadczenia [zł]
15. roczny koszt zasiłków okresowych w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy [zł]
16. roczny koszt zasiłku okresowego-gwarantowanego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy świadczenia [zł]
17. roczny koszt zasiłku okresowego specjalnego w przeliczeniu na 1 osobę korzystającą z tej formy pomocy [zł]

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Tabela II. Grupy szczególnego ryzyka socjalnego w badanych miastach

Wskaźniki	Miasta o wartościach wskaźników:		Wszystkie miasta
	Najwyższych	Najniższych	
Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w populacji [%]	Wrocław (17,2) Nowa Ruda (16,7) Chorzów (16,6) Skarżysko-Kamienna (16,5) Poznań (16,3)	Polkowice (7,4) Jastrzębie-Zdrój (8,4) Połaniec (8,9) Lubartów (9,0) Kolno (9,2)	13,6
Liczba samotnych seniorów na 1000 mieszkańców	Katowice (15,8) Lubawa (14,2) Chojnice (13,8) Zgierz (12,9) Wrocław (10,4)	Bytom (1,3) Bytów (2,1) Połaniec (2,3) Gdańsk (3,3) Węgrów (3,5)	6,5
Poziom bezrobocia [%]	Miastko (26,7) Brusy (20,0) Strzegom (19,2) Bytów (18,3) Nowa Ruda (17,0)	Chorzów (2,4) Poznań (3,0) Oleśnica (3,0) Gdańsk (4,6) Gdynia (4,7)	11,7
Liczba bezdomnych na 1000 mieszkańców – wg szacunku ekspertów	Poznań (4,3) Wrocław (3,1) Koszalin (2,7) Katowice (2,0) Gorzów (1,9)	Węgrów (0,08) Kępno (0,12) Biała Podlaska (0,15) Strzegom (0,17) Kolno (0,18)	0,9
Odsetek mieszkańców żyjących poniżej minimum egzystencji [%]	Biała Podlaska (11,0) Bytów (10,6) Andrychów (10,6) Białystok (10,4) Oleśnica (10,2)	Połaniec (4,8) Katowice (5,4) Gdańsk (5,5) Poznań (5,6) Konin (6,1)	8,0
Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi na 1000 mieszkańców	Jaworzno (25,0) Poznań (13,0) Lubawa (6,4) Legnica (6,1) Inowrocław (4,0)	Węgrów (0,00) Andrychów (0,04) Dąbrowa Górnicza (0,05) Koszalin (0,3) Ruda Śląska (0,4)	3,3
Liczba interwencji policji w sprawach zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie na 1000 mieszkańców	Biała Podlaska (12,6) Kolno (11,2) Opole (5,3) Dąbrowa Górnicza (5,2) Koszalin (5,0)	Strzegom (0,03) Lubawa (0,1) Żyrardów (0,1) Grudziądz (0,2) Poznań (0,2)	2,5

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Tabela III. Zasoby kadrowe pomocy społecznej w badanych miastach

Wskaźniki	Miasta o wartościach wskaźników		Wszystkie miasta
	Najwyższych	Najniższych	
Liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego	Biała Podlaska (4895) Opole (4619) Świdnica (3818) Poznań (3789) Gdynia (3546)	Kolno (1245) Radomsko (1410) Skarżysko-Kamienna (1515) Chojnice (1617) Lubartów (1831)	2 698
Liczba pracowników socjalnych na 10 tys. mieszkańców	Kolno (8,0) Radomsko (7,1) Skarżysko-Kamienna (6,6) Chojnice (6,1) Lubartów (5,5)	Biała Podlaska (2,0) Opole (2,2) Świdnica (2,6) Poznań (2,6) Gdynia (2,8)	4,0
Liczba osób świadczących usługi opiekuńcze na 10 tys. mieszkańców	Kępno (36,3) Nowa Ruda (33,2) Świdnica (28,2) Wejherowo (23,8) Legnica (19,8)	Biała Podlaska (0,6) Strzegom (1,4) Połaniec (1,5) Sosnowiec (1,7) Jastrzębie Zdrój (1,8)	8,6
Liczba organizacji pozarządowych działających w sektorze pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Polkowice (18) Katowice (17,5) Opole (7,7) Gdańsk (6,6) Konin (6)	Koszalin (0,5) Żyrardów (0,7) Bytom (0,7) Węgrów (0,8) Ruda Śląska (0,8)	3,6

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Tabela IV. Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej w badanych miastach

Wskaźniki	Miasta o wartościach wskaźników		Wszystkie miasta
	Najwyższych	Najniższe	
Liczba miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	Koszalin (66) Grudziądz (47) Chorzów (35) Gorzów Wlkp. (28) Ruda Śląska (28)	Jastrzębie Zdrój (2,4) Siedlce (5,2) Katowice (5,8) Gdynia (5,9) Sosnowiec (6,6)	18,0
Wielkość popytu na miejsca w domach pomocy społecznej w stosunku do ich podaży [%]	Jastrzębie Zdrój (192) Sosnowiec (154) Legnica (153) Dąbrowa Górnicza (145) Wrocław (136)	Katowice (62) Gdańsk (85) Reszta miast odnotowała niedobór miejsc	121,0
Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia na 10 tys. mieszkańców	Katowice (52) Opole (44) Andrychów (36) Kępno (32) Polkowice (30)	Dąbrowa Górnicza (0,6) Koszalin (0,7) Żyrardów (1,3) Siedlce (2,0) Sosnowiec (2,6)	14,5
Miejsca w schroniskach i noclegowniach w stosunku do liczby bezdomnych [%]	Chorzów (138) Świdnica (137) Grudziądz (114) Siedlce (105) Reszta miast odnotowała niedobór miejsc	Ruda Śl. (15) Koszalin (20) Sosnowiec (20,2) Gorzów Wlkp. (20,5) Poznań (21,3)	57
Liczba miejsc w domach dziennego pobytu dla seniorów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Węgrów (77) Opole (31) Polkowice (26) Kępno (20) Katowice (18)	Gdańsk (2,2) Żyrardów (2,3) Gorzów Wlkp. (2,4) Oleśnica (2,6) Jastrzębie Zdrój (3,0)	10
Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Lubawa (27) Połaniec (15) Konin (13) Międzyrzec Podlaski (12) Żyrardów (9)	Wrocław (1,3) Poznań (1,9) Sosnowiec (2,1) Bytom (2,2) Legnica ( )	7
Liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi – na 10 tys. mieszkańców	Lubawa (22) Myszków (16) Kępno (12) Starogard Gd. (7,9) Oleśnica (7,7)	Wrocław (0,5) Katowice (0,6) Bytom (1,0) Gdańsk (1,2) Gdynia (1,4)	5

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000.

Tabela V. Analiza porównawcza struktury wydatków w budżecie pomocy społecznej i ich wartości w przeliczeniu na jednego mieszkańca w miastach o najwyższych i najniższych wskaźnikach

Wskaźniki	Ranking – pięć kolejnych miast o wartościach wskaźników: (wytuszczenia wskazują miasta powtarzające się w rankingu wydatków w budżecie pomocy społecznej – proporcjonalnie i kwotowo)	
	Najwyższych	Najniższych
Zasiłki i pomoc w naturze w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Wartość zasiłków i pomocy w naturze w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]</i>	Brusy, Lubartów, Myszków, Świdnica, Będzin	Opole, Chorzów, Konin, Jaworzno, Kolno
Dodatki mieszkaniowe w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Wydatki z tytułu dodatków mieszkaniowych na 1 mieszkańca [zł]</i>	Kolno, Żyrardów, Ciechanów, Oleśnica, Biała Podlaska	Węgrów, Siedlce, Ruda Śląska, Myszków, Lubartów
Wydatki na terenowe ośrodki pomocy społecznej w budżecie pomocy społecznej [%] <i>Wydatki na utrzymanie terenowych ośrodków pomocy społecznej na 1 mieszkańca [zł]</i>	Opole, Andrychów, Kępno, Będzin, Lubartów	Żyrardów, Grudziądz, Gorzów, Chorzów, Konin
Domy pomocy społecznej w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Wydatki na domy pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]</i>	Konin, Grudziądz, Chorzów, Wrocław, Bytom	Żyrardów, Zgierz, Węgrów, Świdnica, Strzegom
Wsparcie rodzin zastępczych w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Wydatki na wsparcie rodzin zastępczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]</i>	Konin, Grudziądz, Chorzów, Legnica, Gorzów	Żyrardów, Zgierz, Węgrów, Świdnica, Strzegom
Placówki opiekuńczo-wychowawcze i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Koszt funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych i ośrodków adopcyjno-opiekuńczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca [w zł]</i>	Zgierz, Polkowice, Jastrzębie Zdrój, Siedlce, Biała Podlaska	Żyrardów, Węgrów, Wejherowo, Świdnica, Strzegom
Usługi opiekuńcze w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Wydatki na usługi opiekuńcze w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]</i>	Polkowice, Skarżysko-Kamienna, Zgierz, Chorzów, Grudziądz	Żyrardów, Węgrów, Wejherowo, Świdnica
Zasiłki rodzinne, pielęgnacyjne i wychowawcze w wydatkach na pomoc społeczną [%] <i>Wartość zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]</i>	Polkowice, Gdańsk, Gorzów, Siedlce, Legnica	Żyrardów, Zgierz, Węgrów, Wejherowo, Świdnica
	Legnica, Gorzów, Polkowice, Gdańsk, Skarżysko-Kamienna	Żyrardów, Zgierz, Węgrów, Wejherowo, Świdnica
	Lubawa, Chojnice, Inowrocław, Radomsko, Myszków	Ciechanów, Andrychów, Koszalin, Polkowice, Międzyrzec Podlaski
	Chojnice, Legnica, Skarżysko-Kamienna, Lubawa, Inowrocław	Ciechanów, Andrychów, Koszalin, Polkowice, Międzyrzec Podlaski
	Międzyrzec Podlaski, Skarżysko-Kamienna, Węgrów, Wejherowo, Myszków	Grudziądz, Opole, Bytów, Oleśnica, Sosnowiec
	Skarżysko-Kamienna, Międzyrzec Podlaski, Gorzów, Wejherowo, Inowrocław	Andrychów, Oleśnica, Brusy, Grudziądz, Połaniec